

Vaikuttavuusarvioinnin tutkimusmenetelmät

Kari Hämäläinen (VATT)

**Mittaaminen – vaikuttavuusinvestoimisen kova ydin, Sitra,
26.1.2015**

Perimmäinen kysymys

*Mitkä ovat toimenpiteen X
seuraukset Y :ssä?*

Kolme ehtoa kausaaliselle syy-seuraussuhteelle (John Stuart Mill)

1. Syy edeltää seurausta
2. Jos syyn tasot eroavat systemaattisella tavalla, silloin vastaavia eroja esiintyy myös seurauksessa
3. Kyetään sulkemaan pois kaikki muut mahdolliset selitykset väitetyille syy-seuraussuhteelle

Todellisen syy-seuraussuhteen selvittämisen kannalta tärkein kysymys on:

Miten tutkimusaineisto on muodostunut ?

Tämä määrittää tutkimusasetelman,
tutkimusmenetelmän ja tulosten tulkinnan

Tutkimusaineisto mahdollistaa todellisen syy-seuraussuhteen selvittämisen, jos

- toimenpiteen jälkeen on muodostettavissa vertailuryhmä, joka vastaa toimenpiteeseen osallistuneita kaikilta muilta tavoiltaan paitsi siltä, että he eivät osallistuneet tutkittavaan toimenpiteeseen
- Vain tällöin on mahdollista saada selville, mitä toimenpiteeseen osallistuneille olisi tapahtunut ilman toimenpidettä (ns. kontrafaktuaali)
- Toimenpiteen seuraukset saadaan tässä tapauksessa selville toteutuneen kehityksen ja kontrafaktuaalin kehityksen välisistä eroista

Useimmiten tutkimusaineisto ei mahdollista syy-seuraussuhteen tutkimista, koska

- 1) Ei ole olemassa vertailuryhmää
 - Kaikkia kansalaisia samalla tavalla kohtelevat politiikkamuutokset
- 2) Toimenpiteen osallistujat valitaan endogeenisesti arvioitavan järjestelmän sisäisenä prosessina
 - Arvioitavan järjestelmän toimijat (kohdejoukko, hallintohenkilöstö, kouluttajat, viranomaiset ja kaikki muut mahdolliset toimijat), luonnollisesti välittävät, keitä sijoitetaan mihinkin toimenpiteeseen ja he pyrkivät vaikuttamaan valintaan mahdollisimman paljon
 - Valinnan seurauksena eri toimenpiteisiin osallistuvat eroavat lähes vääjäämättä toisistaan myös monenlaisilta tutkittavaan ilmiöön vaikuttavilta tekijöiltä, joita ei havaita (uskomukset, tavoitteet, valmiudet, motivaatio, valinnanvaihtoehdot, kyvyt, terveys jne. jne.)
 - Toimenpiteen todellisia seurauksia ei saada selville, koska ei kyetä sulkemaan pois vaihtoehtoisia selityksiä arvioitavan toimenpiteen (syy) ja havainnon (seuraus) väitetylle yhteydelle

Jos tutkimusaineisto on muodostunut endogeenisesti järjestelmän sisäisen valinnan kautta,

- Tutkimukselle jää kaksi vaihtoehtoa
 - 1) Vakioidaan valtava määrä erilaisia taustatekijöitä, jotka saattaisivat selittää muista kuin arvioitavasta toimenpiteestä johtuvia eroja
 - Havaitaanko todellakin kaikki tutkittavan toimenpiteen lisäksi vastemuuttujaan vaikuttavat tekijät?
 - 2) Hyväksytään, ettei tutkimusaineistolla kyetä selvittämään syy-seuraussuhdetta ja vältetään kausaalisuuskäsitettä niin tutkimuskysymyksen määrittämisessä kuin tulosten tulkinnassa
 - Usein kuitenkin näissäkin tutkimuksissa esitetään kausaalisia politiikkasuosituksia
 - Ilman kausaalisuuskäsitettä on usein hankala pohtia vaihtoehtoisia selityksiä havaituille riippuvuuksille

Miksi toimenpidemuuttujan arvojen määrittäminen eksogeenisesti arvioitavan järjestelmän ulkopuolelta on tärkeää?

- Suomessa on tehty (ainakin) kaksi tutkimusta, joissa on verrattu sisältä määrättyä toimenpidemuuttujaa ulkopuolelta vaikutettuun toimenpidemuuttujaan
 - Työnhakukoulutus, jossa osallistujien ulkopuolinen valinta tapahtui satunnaistetulla kenttäkokeella. Tässä hyvin tehty tavallinen tutkimus olisi tuottanut liian *positiivisia* tuloksia
 - Maahanmuuttajien kotouttamissuunnitelma, jossa osallistujien ulkopuolinen valintaan vaikutti kotouttamislaissa määriteltä kahden vuoden takauma. Tässä hyvin tehty tavallinen tutkimus olisi tuottanut liian *negatiivisia* tuloksia
- Miten mahtaa olla laita muiden yhteiskunnan tuki-, etuus- ja palvelujärjestelmiä koskevien vaikuttavuusarvioiden kohdalla ...
???

Miten tutkimusaineiston muodostumiseen voidaan vaikuttaa tutkittavan järjestelmän ulkopuolelta?

- Satunnaistaminen on aina uskottavin keino poistaa kaikki muut mahdolliset selitykset väitetyille syy-seuraussuhteelle, sillä sen avulla ryhmät ovat kaikilta mahdollisilta tavoiltaan keskimäärin toisiaan vastaavia ennen kokeilua. Havaittavat erot johtuvat tällöin vain ja ainoastaan arvioitavasta toimenpiteestä.
- Satunnaistaminen antaa kaikille kohdejoukon jäsenille tasapuolisen mahdollisuuden osallistua toimenpiteeseen. Toteuttamistapoja on erilaisia
 - Jos toimenpiteeseen haluavia enemmän kuin aloituspaikkoja -> satunnaistaminen siinä ryhmässä, jonka osallistumisen määrittäminen on muutoinkin hankalaa
 - Määrällisiin kriteereihin perustuvissa toimenpiteissä (profilointi tms.) satunnaistaminen lähellä osallistumisen määrittävää rajaa sijoittuvien kesken
 - Lähetetään tiedotuskirje eri muodossa satunnaisesti valituille ryhmille
 - ...

- Mutta on muitakin mahdollisuuksia ... viimeaikoina yhteiskuntatieteilijät ovat kehittäneet lukuisia uusia tutkimusasetelmia ja analyysistrategioita, jotka ovat erittäin lupaavia kausaalivaikutusten selvittämisessä
- Näitä ovat etenkin ns. luonnolliset koeasetelmat
 - Tilanteita, joissa jokin ulkopuolinen tekijä (syntymäaika, politiikkamuutos, eksogeeninen maantieteellinen tekijä, luonnonkatastrofi tms.) 'asettaa' osallistujat toisiaan vastaaviin koe- ja vertailuryhmiin
- Ylipäätään syy-seuraussuhteiden selvittämisessä lainsäätäjät sekä pilotti-/kokeiluhankkeiden toteuttajat ovat merkittävässä roolissa
 - Tutkimusaineiston muodostuminen sellaiseksi, että hankkeen toteuttamisen jälkeen on mahdollista muodostaa osallistujia vastaava vertailuryhmä
 - Vaatii jonkun ulkopuolelta tulevan säännön osallistujien valintaan ... kuten satunnaistaminen ... tai vaikkapa takautuva voimaantuloaika ... tai joku muu eksogeeninen kriteeri
 - Ja tässä tutkijat voisivat osoittautua hyödyllisiksi

Evaluations of programmes and interventions financed through the European Social Fund (ESF) have proven challenging and have in many cases not allowed policy-makers to draw evidence-based conclusions regarding their effectiveness and efficiency. In order to strengthen future evaluations, the European Commission is encouraging Member States to increase efforts to develop credible evidence of ESF effects beyond what would have been achieved in the absence of ESF support.

Kiitos
mielenkiinnostanne!